

TIIVISTELMÄ SELVITYKSESTÄ

Markkinatoimijoiden näkemykset testamenttirekisteristä

Solita Oy, 24.03.2025

Selvityksen tausta ja tavoitteet

Valtiovarainministeriö tilasi Solita Oy:ltä markkinaselvityksen julkisen testamenttirekisterin toteuttamisesta osana Edesmenneen omaisen asioiden vaivaton hoito -ohjelmaa.

Selvityksessä tunnistettiin testamentin tallentamiseen tarjolla olevia palveluita sekä niihin liittyviä mahdollisuuksia, hyötyjä ja haasteita. Tavoitteena oli tuottaa tietoa päätöksenteon tueksi siitä, millainen rooli yksityisillä ja muilla palveluntarjoajilla on testamentin tallentajina, miten tarpeellisenä he näkevät viranomaisen tuottaman testamenttirekisterin ja miten he voisivat osallistua sen toteutukseen eri toteutusmallien osalta.

Selvityksessä tarkasteltiin testamenttien laatimiseen ja säilyttämiseen liittyvää prosessia sekä erityisesti yksityisten palveluntarjoajien roolia tässä prosessissa. Keskeinen kysymys oli, miten mahdollinen sähköinen ja keskitetty testamenttirekisteri kannattaisi toteuttaa. Testamenttirekisterin suunnittelussa on otettava huomioon laajempi viranomaisprosessien digitalisointi, johon liittyvät varsinkin rakenteilla olevat kuolinpesän osakasrekisteri, kuolinpesän sähköinen asiointipalvelu sekä sähköisen perukirjan ja perintöveroilmoittamisen kehittäminen. Nykytilassa testamentin on oltava paperinen dokumentti ja vain alkuperäisellä paperisella testamentilla on oikeusvaikutuksia. Testamenttiprosessin suurimmat ongelmat liittyvät testamentin löytymiseen ja tiedoksiantoon.

Kolme mallia testamenttirekisterin toteutukseen

Tässä selvityksessä analysoimme kolmea toteutusvaihtoehtoa testamenttirekisterille:

1. Viranomaisen tuottama rekisteri testamentin kopioille: Rekisteriin tallennetaan esimerkiksi vain testamentin skannattu kopio ja sijaintitiedot.
2. Viranomaisen tuottama rakenteellinen testamenttirekisteri: Täysimittainen rekisteri, johon testamentit tallennetaan sähköisessä muodossa. Testamentin sisältämät tiedot tallennetaan soveltuvin osin rakenteellisenä.
3. Yksityisen sektorin tuottama testamenttirekisteri: Viranomainen ei luo testamenttirekisteriä, vaan markkinatoimijat luovat toimijakohtaisia rekistereitä, joiden tietoja voitaisiin jakaa testaattorin omaisille sekä viranomaisille.

Kaikki mallit toisivat merkittävää hyötyä testamentin löytymiseen. Rakenteellinen malli toisi muita malleja enemmän hyötyä testamentin toimeenpanoon ja kuolinpesän asioiden hoitamiseen.

	Testamentin löytyminen	Osakkaiden tunnistaminen ja testamentin tiedoksianto	Kuolinpesän hoidon ja verotusprosessin digitalisaation tukeminen
Malli 1: Viranomaisen tuottama rekisteri testamentin kopioille	Varmistaa testamentin sähköisen kopion löytymisen.	Testamentin saajat voisivat olla testamentin lisätietona, mikä auttaisi testamentin saajien tunnistamisessa ja tiedoksiannossa.	Rekisteröityä testamenttia voitaisiin todennäköisesti konelukea joiltakin osin. Testamentin olemassaolo valtion järjestelmässä voisi tuoda joitakin hyötyjä valtion ja verottajan prosesseihin.
Malli 2: Viranomaisen tuottama rakenteellinen testamenttirekisteri	Varmistaa sähköisen testamentin löytymisen.	Tieto testamentin osakkaista olisi rakenteellisessa muodossa, ja tällöin tiedoksianto voitaisiin toteuttaa automaattisesti.	Rakenteellinen testamenttietä olisi suoraan hyödynnettävissä valtion ja verottajan prosesseissa.
Malli 3: Yksityisen sektorin tuottama testamenttirekisteri	Parantaa testamentin löydettävyyttä, mutta ilman keskitettyä rekisteriä on riski siihen, että testamenttia ei osata etsiä oikeasta rekisteristä.	Hyödyt riippuvat siitä, kuinka yksityisen sektorin testamenttirekisteri on toteutettu.	Yksityisistä testamenttirekistereistä voidaan saada rajapintaratkaisujen avulla tietoja valtion järjestelmiin, mutta tähän liittyy paljon epävarmuuksia.
	Tuottaa merkittävää hyötyä	Tuottaa jonkin verran hyötyä	Ei tuota merkittävää lisäarvoa

Kuva 1: Rekisterimallien tuottamat hyödyt testamenttiprosessissa

Selvityksen päähavainnot

Selvityksessä havaittiin, että yksityiset palveluntarjoajat (lakiteknologiayritykset, pankit, asianajotoimistot ja hautaustoimistot) näkevät testamentin laatimisen keskeisimpänä liiketoimintanaan, eivätkä koe säilyttämistä yhtä kiinnostavana. Yksityiset toimijat ovatkin kehittäneet jo erilaisia digipalveluita, joiden avulla testamentin voi laatia verkossa. Toimijat toivovat ensisijaisesti, että viranomainen loisi keskitetyn testamenttirekisterin, johon he voisivat liittää omat palvelunsa helposti teknisten rajapintojen avulla. Jotkin yksityiset toimijat ovat myös valmiita luomaan omia rekistereitä tarvittaessa. Testamenttirekistereitä syntyisi siis markkinaehtoisesti, mikäli sähköisesti rekisteröidyllä testamentilla olisi oikeusvaikutuksia.

Suurimmat hyödyt testamenttirekisteristä saataisiin mallissa, jossa kaikki testamentit on pakko rekisteröidä keskitettyyn viranomaisen tuottamaan rekisteriin. Tällöin voitaisiin tarkistaa yhdestä rekisteristä testamentin olemassaolo, mikä toisi merkittävää helpotusta kuolinpesien hoitoon ja lisäisi varmuutta testaattorin tahdon toteutumiseen. Mikäli testamentin rekisteröinti olisi vapaaehtoista, pidämme todennäköisenä, että rekisteröintimäärät jäävät varsinkin aluksi melko vähäisiksi. Tällöin viranomaisen tuottaman rekisterin rakentamisen ja ylläpidon kustannusten kattaminen rekisteröintimaksuilla ei ole realistista. Olisi myös toivottavaa, että myös sähköinen testamentti tai testamentin kopio olisi lainvoimainen.

Käräjäoikeudelle testamenttiasiat eivät aiheuta merkittävää kuormitusta. Helsingin käräjäoikeudessa käsitellään vuosittain vain noin 10–15 testamentteihin liittyvää tapausta.

Viranomaisen tuottama testamenttirekisteri sopisi parhaiten malliin, jossa testamentin rekisteröinti on pakollista ja sähköisellä testamentilla tai sen sähköisellä kopiolla on oikeusvaikutus

Jotta testamentin rekisteröinti olisi mielekästä, tulisi tehdä uudistuksia lainsäädäntöön. Näistä merkittävimpiä ovat sähköisen testamentin tai sen sähköisen kopion oikeusvaikutus sekä rekisteröinnin pakollisuus. Ilman oikeusvaikutuksia kansalaisilta puuttunee kiinnostus ja maksuhalukkuus sähköisen testamentin tai testamentin sähköisen kopion rekisteröimiseen. Lisäksi rekisteröinnin pakollisuus nähdään mielekkäänä vain, jos rekisteröidyllä testamentilla on todellinen oikeusvaikutus. Tällöin valtio voisi tarjota keskitetyn rekisterin, joka lisää testamentin löytymisen varmuutta, ja helpottaa kuolinpesän selvittämistä.

Skenaariossa, jossa sähköinen testamentti mahdollistetaan tai rekisteröidylle testamentin kopiolle myönnetään oikeusvaikutuksia, mutta rekisteröinti jätetään vapaaehtoiseksi, olisi luontevinta jättää testamenttirekistereiden toteutus markkinatoimijoiden tehtäväksi. Vapaaehtoisen rekisteröinnin maailmassa markkina pitää luoda, eikä se ole viranomaiselle mielekäs rooli. Viranomainen voi myöhemmin kasvattaa rooliaan testamenttien rekisteröinnin valvonnassa tai luoda jopa keskitetyn rekisterin, kun testamenttien rekisteröinti yleistyy ja digitalisaatio etenee.

	Sähköinen alkuperäinen testamentti, jolla on oikeusvaikutus	Sähköisellä kopiolla on oikeusvaikutus	Sähköisellä kopiolla ei oikeusvaikutusta
Testamentin rekisteröinti pakollista	Testamenttien digitalisointi Rekisteröinnin ollessa pakollista viranomaisen on toteutettava rekisteri esimerkiksi samalla mallilla, kuin avioehto. Rakenteellinen testamenttirekisteri olisi luonteva.	Viranomaisrekisteröinti Rekisteröinnin ollessa pakollista viranomaisen on toteutettava rekisteri esimerkiksi samalla mallilla, kuin avioehto.	Turha rekisteröinti Rekisteröinnin ollessa pakollista on viranomaisen luotava rekisteri. Rekisteröinti ei ole mielekästä, kun rekisteröidyllä kopiolla ei ole oikeusvaikutuksia.
Testamentin rekisteröinti vapaaehtoista	Vapaaehtoinen sähköinen malli Markkinat todennäköisesti luovat testamenttirekistereitä, joiden kanssa viranomaisen voi olla vaikea kilpailla. Käyttäjämäärä luultavasti jäisi kauas tavoitteesta.	Oikeusvaikutteinen vapaaehtoismalli Markkinat todennäköisesti luovat testamenttirekistereitä, joiden kanssa viranomaisen voi olla vaikea kilpailla. Käyttäjämäärä luultavasti jäisi kauas tavoitteesta.	Nykytila Markkinat eivät luo testamenttirekisteriä, koska tämä ei poikkea nykytilasta. Myöskään valtion ei kannata luoda rekisteriä, koska kysyntä ei riittäisi palvelun ylläpitoon.

Viranomaisen on luontevaa toteuttaa testamenttirekisteri	Viranomaisen ei todennäköisesti ole tarkoituksenmukaista toteuttaa testamenttirekisteriä	Viranomaisen ei kannata toteuttaa testamenttirekisteriä
--	--	---

Kuva 2: Yhteenvedo skenaarioista

Selvityksen päähavainnot ja suositukset

1. Testamentin rekisteröinti on mielekästä vain, jos rekisteröidyllä testamentilla tai testamentin kopiolla on oikeusvaikutus.

2. Valtion ei ole syytä tuottaa sähköistä ratkaisua testamentin laatimiseen

Markkinatoimijat toivovat sujuvaa työnjakoa, jossa ne voivat keskittyä asiakkaiden palveluun varsinkin testamentin laatimisessa. Yritykset toivovat, ettei viranomaisen tuota tähän kilpailevaa ratkaisua.

3. Pakollisen rekisteröinnin mallissa tarvitaan valtion testamenttirekisteri

Kattava yksittäinen rekisteri toisi merkittävää hyötyä sekä julkisille, että yksityisille toimijoille. Mikäli testamentin rekisteröinnistä tehdään pakollista, kannattaa kaikki testamentit tallentaa yhteen, valtion tuottamaan rekisteriin. Tällöin testamenttia pitää etsiä vain yhdestä paikasta, mikä sujuvoittaa kuolinpesien hoitoa merkittävästi.

4. Sähköinen testamentti voidaan suurelta osin tehdä rakenteellisenä

Erään haastatellun markkinatoimijan arvion mukaan noin 35 % testamenteista sisältää erityisehtoja, joiden tietosisältöä ei voida tuottaa rakenteelliseen muotoon. Lopuissa testamenttaustahto istuisi standardoituun rakenteelliseen malliin. Lisäksi kaikkien testamenttien osalta esimerkiksi testamenttien saajat, päiväys, allekirjoitus, ja todistajien nimet ovat vietävissä rakenteelliseen tietomalliin.

5. Ratkaisua tulee suunnitella käyttäjien tarpeista käsin

On tärkeää pitää mielessä visio sujuvasta ja automatisoidusta tulevaisuuskuvasta, kun ratkaisua suunnitellaan. Nykyiset toimintamallit, lainsäädäntö ja rajoitteet on toki syytä huomioida, mutta näiden ei pidä antaa liiaksi jyrätä rohkeaa uudelleenajattelua.

Jatkoselvitystarpeet

1. Lainsäädännön muutostarpeet

Selvityksen perusteella on selvää, että rekisteröidyllä testamentilla on oltava oikeusvaikutuksia, jotta rekisteröinnistä saadaan toivottuja hyötyjä. Tämä vaatii muutoksia lainsäädäntöön. Sähköisen testamentin laatimisen mahdollistaminen on toivottavaa niin markkinatoimijoiden, kuin kansalaistenkin näkökulmasta. Olisi syytä selvittää, miten tätä voitaisiin

mahdollistaa lainsäädännön näkökulmasta. Markkinatoimijat ovat hyvin halukkaita osallistumaan lainsäädännön suunnitteluun.

2. Testamenttirekisterin tuottama tehokkuushyöty

Testamenttien rekisteröinti ja etenkin sähköistys tuottaisivat tehokkuushyötyjä valtion ja yksityisten toimijoiden, varsinkin kuolinpesien hoitajien toimintaan. Näiden hyötyjen arviointi tuottaisi päätöksenteon tueksi arvokasta tietoa uudistukseen liittyvistä mahdollisista kokonaishyödyistä ja kustannuksista.

3. Kansalaistarpeen ja maksuhalukkuuden selvitys

Kansalaisten halukkuus rekisteröidä testamentteja pitäisi selvittää tarkemmin, varsinkin mallissa, jossa rekisteröinti on vapaaehtoista ja maksullista. Tämä on tärkeää, jotta saadaan realistisempi kuva siitä, kuinka paljon rekisteröintimaksuja voidaan kerätä testamenttirekisterin rakentamisen ja ylläpidon kustannusten kattamiseksi.